

מנחות נז

משה שווערד

1. רש"י מסכת מנחות דף נו עמוד ב

כמעשה שבת - כי היכי דמיחייב מניח בשר על גחלים בשבת ונצלה מאליו חייב.
כמעשה צלי בשבת - כלומר הכא חייב בהנחה בעלמא כי היכי דמיחייב בשבת אם היה עושה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו דהתם

2. שפת אמת מסכת מנחות דף נו עמוד ב

שם אמר ר"א הניח שאור על גבי עיסה כו' מלשון רש"י משמע דעיקר הרבותא אע"ג דלא עשה מעש' החימוץ בידיים ולפי"ז הו"ל למימר בפשיטות לש עיסה והניחה עד שנתחמצה דנראה ודאי דכה"ג לוקה ג"כ דהרי כן סדר כל חמץ כשנותנין בו מים ואינו ממהר לאפותו מתחמץ וכן נלע"ד פשוט בחמץ בפסח לשיטת הרמב"ם דאין לוקין על ב"י רק כשקנה חמץ בפסח מ"מ בלש עיסה ונתחמצה מאלי' לוקה דהלישה הוי מעשה חימוץ ונהי דהי' יכול לאפותה קודם שתחמיץ מ"מ אם לא אפה נגמר החימוץ ע"י מעשה הלישה כנ"ל פשוט [וכ"כ הפמ"ג בפתיחה לה' פסח] והא דנקט הכא בהניח שאור לפי' התוס' א"ש דהניח רק במקום אחד ולא נחמץ שפיר ואפי' לפירש"י אפשר דהוי רבותא טפי מלש והניחה דכן דרך חימוץ אבל אם מחמיץ ע"י שאור הדרך להניח בה השאור קודם הלישה ובתוך הקמח [ולא ע"ג העיסה וקמ"ל דאפי"ה חייב] ולשיטת הרמב"ם הנ"ל הא דלא נקט ר"א האי דינא בהניח שאור ע"ג העיסה בפסח דלקי משום בל יראה י"ל דהתם פשיטא טפי כיון דעיקר הלאו עבר במה שהחמץ בביתו רק דבאין בו מעשה אין לוקין והכא איכא מעשה עכ"פ אבל במנחה דכל הלאו רק עשיית החמץ והוא לא עשה כל החימוץ רק הגרם ע"י הנחת השאור מ"מ לקי:

3. תוספות מנחות דף נו/ו

ומעשה שבת כי האי גוונא מי מחייב כו' - אע"ג דהדביק פת בתנור מיחייב התם משום דדרכו לאפות כולו אבל כאן כשאדם מניח לפת שאור שלם ע"ג עיסה אין דרכה להתחמץ כולה אלא אותו צד לחודיה שנוגע בשאור ואותו צד עצמו אין דרכו להתחמץ חימוץ גמור (דכי ה"ג לא בעינא חמץ נוקשה) דדמי למאכל בן דרוסאי לפיכך מדמי לה מעשה צלי של שבת דהיפך בו חייב לא היפך בו פטור דכל בצד אחד כמאכל בן דרוסאי לאו כלום הוא:

4. ספר יד בנימין

דף נ"ז בגמ' אמר רבא מאי חייב נמי דקאמר
כמעשה צלי של שבת. כ"צ
פירש"י ז"ל דהכא גבי חימוץ חייב בהנחה
בעלמא כי היכי דמיחייב בשבת אם הי' עושה
בו מעשה צלי גמור שהיפך בו דגבי שבת שייך
לפלוגי בין היפך ללא היפך כו', אבל דעת
התוס' דגם גבי חימוץ חייב דוקא בהיפך בו
כמו גבי שבת, ויעוי' צפי' רגמ"ה שפי' צמאי

5. ספר איזהו מקומן

חייב עלייה כמעשה שבת - בחי' הגרי"ז
מבאר דהראיה ממעשה שבת היא, לפי
שבכל התורה היכי דכתיב איסור עשייה חייב
דוקא על עשייה ולא על גרמא, ולזה מייתי
משבת דכשם דהתם חשיב הנחה בעלמא
כעשייה ה"נ אף דבעינן עשייה חשיב שפיר
כמעשה כמש"כ התוס'.

6. ספר איזהו מקומן

מאי חייב נמי דקאמר כמעשה צלי ש"ל שבת:

יש בזה ג' פירושים:

א. רש"י מפרש דהניח שאור ע"ג עיסה חייב בהנחה בעלמא, ומדמה למעשה צלי דשבת כגון שעשה מעשה גמור דהיפך בו, אבל בשאור חייב אפילו דלא היפך בעיסה. וכן משמע גם מסתמות דברי הרמב"ם (מעשה"ק יב. טו.) והרדב"ז שם, וכן נקטו המנחת חינוך (קל"ג. ג.), והובח תודה, ואבן האזל בדעת הרמב"ם.

ג. אך התוס' לעיל סוף נו: [עפ"י הצ"ק וריא"ח, ודלא כטה"ק] דעתם לדינא דהניח שאור ע"ג העיסה חייב דוקא אם היפך בו, ומדמים שפיר למעשה צלי דשבת שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דאין חייב אא"כ היפך בו.

והנה הקר"א הקשה לפירש"י מהו 'כמעשה שבת' הא לא דמי כלל למעשה שבת, ועל פירוש התוס' הקשה דבשלמא לענין שבת בעינן 'מלאכת מחשבת' אבל לענין מנחה כל

שנתחמץ כזית פסולה באיזה אופן שיהא, ולכן הוא מסיק כפירש"י, [והא דקתני 'כמעשה צלי דשבת' אשמעינן דאע"ג דבשאר עביד הנחה בעלמא ולא דמי למבשל שניכר מלאכתו שנותן מים ומעמיד הקדירה על האש, לכן קאמר 'כמעשה צלי של שבת' דאף הוא חייב בהנחה בעלמא, ועי"ש דמסיק דאף תוס' סברי לפי האמת כרש"י. וכן דעת טה"ק שהוזכר לעיל.

7. ספר איזהו מקומן

הניח בשר ע"ג גחלים היפך בו חייב לא היפך בו פטור - צ"ע איך פטור לגמרי, דנהי דאין חייב משום מבשל הלא בביצה כג. מבואר דבשר ע"ג גחלים יש בו משום כיבוי והבערה - ע"י עול"ש.

8. ספר עולת שלמה

דף נו **בגמרא** לא היפך בו פטור וכו' [ק"ל דבבב"א (דף כג) משמע דמניח בשר ע"ג גחלים מלבד איסור ביטול איכא נמי איסור כיבוי והבערה דאמר התם ע"ג גחלת נמי מותר מידי דהוה בשרא אגומרי עי"ש הי"ט וכו' כי לא היפך נמי לחייב משום כיבוי והבערה. וז"ל דהתוס' בשבת (דף קו) ד"ס חזק וכו' פירשו דלר' יוחנן פטור ר' יהודה בחלקה בהבערה אף במצטער ולר' לאפרו כיון דאין התיקון בא בשבת ההבערה הלא לאחר שכלתה ההבערה בא האפר. והא דקורע ע"ג לתפור חייב אף דבשבת הקלוקל אינו בא התיקון משום דאין יכול לעשות התיקון אלא ע"י הקלוקל עי"ש. ומוטעה הכא כיון דביטול מוגד אחד לאו כלום הוא לא תיקן כלל ומתקלקל בהבערה הוא ופטור לר' יהודה. וא"ל דמהני ההבערה פתה לכשיהפך ויתבשל מלך השני דאין הקלוקל

9. ספר חידושי בתרא

תתקעז) נו. וא"ד אמר רבא אפי' בב' וג' מקומות, א"ל רבינא אף אנן נמי תנינא הקודח כל שהוא חייב כו' לאו בב' וג' מקומות. ותמה הגרי"ז בסטנסיל וז"ל צ"ע מאי מדמי הקודח חור להכא דהוה בישול גמור בכל מקום בפ"ע, אלא דחסר שיעור ע"ז אמרינן דמצטרף לכשיעור בב' וג' מקומות, אבל התם במקום א' בפ"ע הא חסר בה מלאכה וצ"ע ע"כ. וצ"ע בתמיהתם, דאדרבה בתורת ק"ו רצו ללמוד כנ"ל מקודח לבישול.

10. ספר חידושי בתרא

תתקעח) נו. רש"י ד"ה פסולה וז"ל כגון שיצאת או נטמאת ע"כ. והובא שהקשה הגרי"ז למה לא נאמר דציץ מרצה, ותירץ דלכאורה רק בשעת הקרבה אמרינן ציץ מרצה אבל מקודם, הוי קרבן פסולה דנטמא, ורק בשעת הקרבה דצריכים ריצוי נאמר דהציץ מרצה, אולם דבר זה אינו ברור, דעי' תוס' רפי"א דובחים ד"ה שלנה דהקשה דלמה נקרא דם חטאת שנטמאת פסולה הא הציץ

11. ספר איזהו מקומן

בני רב פפא חיטצה ויצאת וחזר וחיטצה מהו:

א] כתב בחי' הגרי"ז דמפירש"י משמע דהצד שלא נפסלת ביוצא משום שכבר אינה קדושה גמורה הואיל וכבר פסולה משום חמץ, אבל מהרמב"ם (מעש"ק יב. יח.) משמע דפסול יוצא שפיר חל בה, אלא דלענין החימוץ השני לא מהני מה שיצאת לפוטר, מאחר שפסולה כבר משום חמץ לא מיקרי שפסולה משום יוצא, עי"ש. וע"ע נתיבות הקודש.

12. ספר איזהו מקומן

חיטצה בראשו של מזבח מהו אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקרבה או דלמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי:

א] השפ"א תמה דמה בכך שכבר אקרבה למזבח, והלא עדיין צריך להניחה על האש ושייך בה שפיר אשר תקריבו דזהו עיקר ההקרבה, ועי"ש דמפרש הבעיא באופ"א מפירש"י.

ובחי' הגרי"ז ביאר דבעיא דהכא הוא דוקא באם הקטיר לבסוף אחר העלאתו, דאז אמרינן דכבר חשיב שם הקרבה משעת העלאה, אבל אם לבסוף לא הקטיר פשיטא דהעלאה לא חשיבא הקרבה, עי"ש. וע"ע נתיבות הקודש.

13. ספר איזהו מקומן

כך היא הצעה של משנה ואיפוך - הרמב"ם (מעשה"ק יג. יט.) פסק דמחמץ לחם הפנים לוקה אבל מנחת נסכים אין בה מלקות, וכתב הכס"מ דפסק כר"ע דהלכה כר"ע מחבירו, וצ"ע דהא אפכינן לה ואיך פסק למסקנא כר"י הגלילי - ע"י רדב"ז, קר"א, שפ"א, חב"ח תורה.

14. ספר ליקוטי הלכות

מדת לח מבחין. ולדינא נקמינן כר' יאשיה דמדת יבש נהקדש טבפנים טבן ס"ל לח"ק ור' יוסי בפרק שתי מדות (דף 5) ומטילא הרבה כר' יוכי הגלילי דמרבינן לחם הפנים לחימוץ משעה שנמדד בעשרון של קודש אף דמדת יבש הוא נתקדשה ושם מנחה עלה ושייך בה דין חימוץ ואפילו אם לא לשה אח"כ בכלי שרת אבל במנחת נסכים איה מרבוהו דסברי דלא נכלל לרבות משום דאי מגבלה במים פסולה היא ובפסולה לא שייך בה חימוץ ובג"ל ואי מגבלה בשמן לבר מי פירות אין מחמיצין; ת"ר מנין למעלה צמבשר חמאת ומבשר אשם ומבשר קדשי קרשים ומקדשים קלים וממותר העומר וממותר לחם הפנים ומשתי הלחם ומשירי מנחות שהוא בלא תעשה ת"ל (ויקרא

זבח תודה

ולאחר אפיה שנתקדשה קדושת הגוף נ"כ תו לא שייך בה חימוץ ומ"מ גם לר"ע אם לשה בכלי שרת דכבר נתקדשה קדושת הגוף שייך גם בה לאו דמחמץ אך מפני שהיה יכול ללוש אותה שלא בכלי שרת לכן לא רצה לרבות לחם הפנים. והנה הרמב"ם העתיק רשיך חימוץ בלחם הפנים ופשוט דאזיל לשימחו דפסק בפ"א בכלי המקדש הלכה י"ט דמדת היבש הוא קודש אכן מה שפסק דמנחת נסכים לא שייך בה חימוץ משום דאי יגבלה במים היא פסולה לכאורה הוא תמוה דהא הלכה כר"ע מחבירו ולפי מה דאפיך לה ר' יוחנן ע"כ ר"ע ס"ל דאי מגבלה במים היא כשרה (ודבריו הב"ט שם מנומנין מאוד שהוא רק לפי הסיד שם ולא לפי המסקנא) ואל"ל כיון דמרבינן לחם הפנים תו אין לנו קרא לרבות מנחת נסכים דז"א דמאי דמרבינן לר"ע מגבלה במים לא מקרא דיוקנן לה אלא מסברה דאף היתה בה הרבה שמן מ"מ היתה נותן בה ג"כ מים בעת הלישה ואולי כיון דפריך הגמרא בסתמא מנחת נסכים מי פירות הן זכו ומשני אומר היה זכו מגבלה במים וכשרה משמע דלירידן לדינא לית לן האי סברא: ת"ר מנין למעלה מבשר חמאת וכו'. עיון ברמב"ם פ"ה מאיסורי מנחת הלכה ד' שמפרש להאי בריתא כשהעלן עם שאור ורבש והראב"ד השיגו ע"ז ומ"מ גם הרמב"ם מורה דאם הקטיר כל אלו אף בלא שאור ורבש הוא נ"כ עובר בכל תקטירו כמו שכתב בעצמו בהלכה שאחריו וכרמוכח

15. ספר יד בנימין

שם בגמ' לכדתניה אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי ריה"ג ר"ע אומר לרבות לחם פירות לחימוץ וכו' ומסיק בגמ' איפוך דר"ע הוא דמרצה נסכים וריה"ג מרצה לחם פ. והנה ר"ע דלא רצה לרבות לחם פ. פירש"י משום דקסבר מדת יבש לא נתקדשה, ור"ל דהא אינה טעונה שמן שיהא כריך למדוד אותה במדת הלח שהיא מקודשת לר"ה רק שמודדין מודדין את הסולת במדת העשרון שצטורה וקסבר דמדת יבש לא נתקדשה וממילא אין על הסולת עדיין שם מנחה (שאין עלי קדוה"ג) עד לאחר שנאפה צמור של קודש וא"כ ע"כ לא חל עלי איסור דמחמץ דהא קודש אפיי עדיין אינו קדוש דהלישה היו יכולין ללוש אותה ע"ג קטנולא של עור ולא בכלי שרת כדאיחא בגמ', ולחחר אפיי שנתקדשה קדוה"ג ג"כ תו לא שייך בה חימוץ, ומ"מ גם לר"ע אם לשה בכלי שרת דכבר נתקדשה קדוה"ג שייך גם בה לאו דחימוץ אך מפני שהי יכולין ללוש אותה שלא בכלי שרת לכן לא רצה לרבות

והנה הרמב"ם ז"ל צפ"צ ממעה"ק פסק דשייך חימוץ בלחם פ., והיינו דלשיטתי אילו דפסק צפ"א מהל' כלי המקדש הלי"ט דמדת היבש הוא קודש, אכן מה שפסק דמנחת נסכים לא שייך בה חימוץ דאי יגבלה במים פסולה תמה ע"ז צ"ל ליקוטי הלכות" דהא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולפי מה דאפיך לה ר' יוחנן ע"כ ר"ע ס"ל דאי מגבלה במים כשרה, וכ' דדברי הכס"מ שם מגומגמין מאד שהוא רק לפי הס"ד ולא לפי המסקנא, ואין לומר כיון דמרצה לחם פ.

16. שפת אמת על מנחות דף נז/ב

בגמ' כך הצעה של משנה ואיפוך. והרמב"ם (שם) פסק דבלחם הפנים לוקה המחמץ ובמנחת נסכים פטור. וכתב הכ"מ דפסק כר"ע לגבי ר' יוסי הגלילי. ודבריו תמוהים דהא ר"י מסיק איפוך [דר"י לרע"ק]. ע"כ נראה דהרמב"ם לא פסק כר"ע ק משום דת"ק דמתני' לקמן פרק שני מידות (צ'). חולק על רע"ק וס"ל דמדת יבש נתקדשה. ולהכי י"ל דקרא אתי ללחה"פ ולא למנחת נסכים כר' יוסי דס"ל מגבלה במים פסולה כנ"ל:

17. ספר איזהו מקומן

רבי יאשיה אומר מידת הלח נמשח בין
מכפנים ובין מבחוץ:

האם צריך משיחה בפועל בפנים ובחוץ,
וטעם שצריך לקדש מבחוץ:

כתב בחי הגרי"ז דנראה דאין הכוונה
שנמשח בפועל בפנים ובחוץ, דהא לא בעינן
משיחה על כל הכלי, אלא הכוונה דנמשח
כדי לקדש בין בפנים ובין בחוץ.

אמנם החזו"א (כו. יא.) נסתפק בזה דשמא
בפנים ובחוץ חשיבי שני כלים ולכן צריך
למשוח בפנים ובחוץ.

וטעם שהוצרכו לקדש כלל את כלי הלח
מבחוץ - כתב הקר"א משום בירוצי המדות
[פ"י הנשפך מן הכלי] דאיכא למ"ד לקמן פח.
דנתקדשו, וזה שייך בלח טפי מביבש.

18. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף נו עמוד ב

שם, בגמ' מדת הלח נמשח בין מבפנים בין מבחוץ, ונראה דאין הכוונה דהמשיחה היתה בין בפנים ובין בחוץ אלא הכוונה
דנמשח כדי לקדש בין מבחוץ ובין מבפנים דהא לא בעינן משיחה על כל הכלי אלא הכוונה דכן היה משיחתם לקדש בפנים
ומבחוץ.

19. ספר איזהו מקומן

וממותר שתי הלחם - העול"ש הקשה
דהרי שתי הלחם הן חמץ, וא"כ
תיפוק ליה דאסורין משום "שאור בל
תקטירו" ואין צריך ללאו ד"כל שממנו
לאישים", ותירץ דאיצטריך כגון שנתחמצו
חמץ נוקשה, ע"ש.

והמנחת חינוך (ק"ו. ט.) תירץ דאיצטריך
להיכא שמקריבין לשם עצים, ע"ש. וראה
עוד בשפ"א שכתב נפק"מ בזה, וע"ע ח"י
הגרי"ז, והערה פ"ד לכנסת הראשונים.

20. שפת אמת מסכת מנחות דף נו עמוד ב

שם בגמ' ת"ר כו' וממותר שתי הלחם לכאורה קשה דמותר שתי הלחם בלא"ה אסור משום שאור בל תקטירו ואפשר לומר
דנפ"מ אם אתרו בל' בלאו דכל שממנו לאישים לקי עלה ותו נפ"מ לענין צירוף חצי זית ממותר שתי הלחם וחצי זית לחה"פ
וכדומה והנה מלשון מותר שתי הלחם משמע דכל שלא הותר הלחם שלא זרק דם הכבשים לית בהו משום ממנו לאישים
ומלשון רש"י משמע דתליא בהקטרת אימורים וזה תלי בבעיא דרמב"ח ופלוגתא דתנאי לקמן אי בעינן ממנו לאישים דוקא
או ששמו קרבן אבל קודם הזאת הדם נראה דפטור ולהכי נקט מותר שתהל"ח:

21. ספר איזהו מקומן

ב] מחלוקת אם האיסור רק לאחר שהוקטר
בפועל מן הקרבן:

כתב רש"י "כל שעלה כבר ממנו למזבח",
משמע דעתו דאיסור לאו זה הוא רק לאחר
שהוקטר כבר מן הקרבן, וכן משמעות לשון
רש"י בזבחים עו: ויומא מז:, וכן משמע
בקריית ספר פ"ה מאיסורי מזבח.

אך בתוס' זבחים עו: (ד"ה ולי) כתבו בהדיא

דגם בשר חטאות קודם זריקת דמים איכא
איסור ד"כל שממנו לאישים", וכתב שם
טה"ק (דף ע"ז) דרש"י חולק ע"ז. וראה עוד
בזה מנח"א (עמ' ט"ח), והערה פ"ז לכנסת
הראשונים.

22. דף על הדף מנחות דף נז עמוד א

בגמ': וקמ"ל דכל מצד אחד כמאכל בן דרוסאי לא כלום הוא.

המשנה ברורה העלה דבר חדש לגבי בישול בשבת, דהא דקיי"ל דעירווי מבשל עכ"פ כדי קליפה, הוא רק מדרבנן, דהרי מבואר באחרונים שמה שנתבשל כ"ק בהרגע של אדמיקר לי' בלע לי' זה בוודאי אינו בישול כל צרכו רק כמאכל בן דרוסאי ובגמ' מבואר דכמבאד מצד אחר לאו כולם כלום הוא, ואסור רק מדרבנן, ולכן עירווי שמבשל רק מצ"א במקום שעירה עליו, אינו אסור מה"ת כ"א מדרבנן ככל מאב"ד מצד אחד ע"ש בשעה"צ סי' שי"ח סק"ה.

ובאגרות משה (או"ח סי' צ"ג) מוכיח דעירווי מבשל כ"ק הוא מה"ת, שהרי מבואר בתוס' זבחים צ"ו: דעירווי על קמח בשיעור מצומצם של חיוב חלה פוטר מחלה, הואיל ואחר הקליפה אין שיעור המחייב, ועפי"ז אוסר שם לערות מים רותחים על כוס שיש בה טיפות קרות של מים, דאף דהוי פסיק רישא דלא ניח"ל, מ"מ באיסור דאורייתא אין להקל, וכתב באגרות משה שם דהשעה"צ מצדד באופן שמערה על צד א' אבל כשמערה על ב' הצדדים גם הוא יודה שעירווי מבשל מדאורייתא.

ובמגילת ספר על הלכות שבת (סי' ג' ס"ק י"ד) כתב לולי דברי האגרות משה דאפילו אם עירה על ב' הצדדים, מ"מ כיון דרק הקליפה נתבשלה, והתוך עדיין אינו מבושל, זה עדיין נחשב למאב"ד מצ"א.

וליישב הוכחת האגרות משה מחלה, כתב שם לחדש די"ל דזה דין רק בשבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, דהנה לכאורה הגמ' תמוה דמה גורע מה שאינו מבושל מב' צדדים, והרי צד א' כבר נתבשל גרוגרות בשיעור של כמאב"ד, ואם היה חותך אותה החתיכה כגרוגרת לפני הבישול, ומבשלה לחוד הי' חייב, ובמה גרע במה שהוא עדיין מחובר לחתיכה, ולכן היה נראה שזה פטור מסויים בהל' שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ובאופן שנצלה רק מצד אחד כמאב"ד חסר בחשיבות המלאכה ולכן פטור, ובאמת בשאר איסורי תורה כגון בישול בשר בחלב י"ל דחייב גם על בישול כמאב"ד מצד אחד, וכן י"ל בחלה כיון דנתבשל ע"י עירווי כ"ק כמאב"ד בוודאי הוי בשול ופטור מחלה, ובשבת י"ל דאף דעירה מב' צדדים, מ"מ כיון דתוכו לא נתבשל חסר בחשיבות המלאכה ופטור עכת"ד.